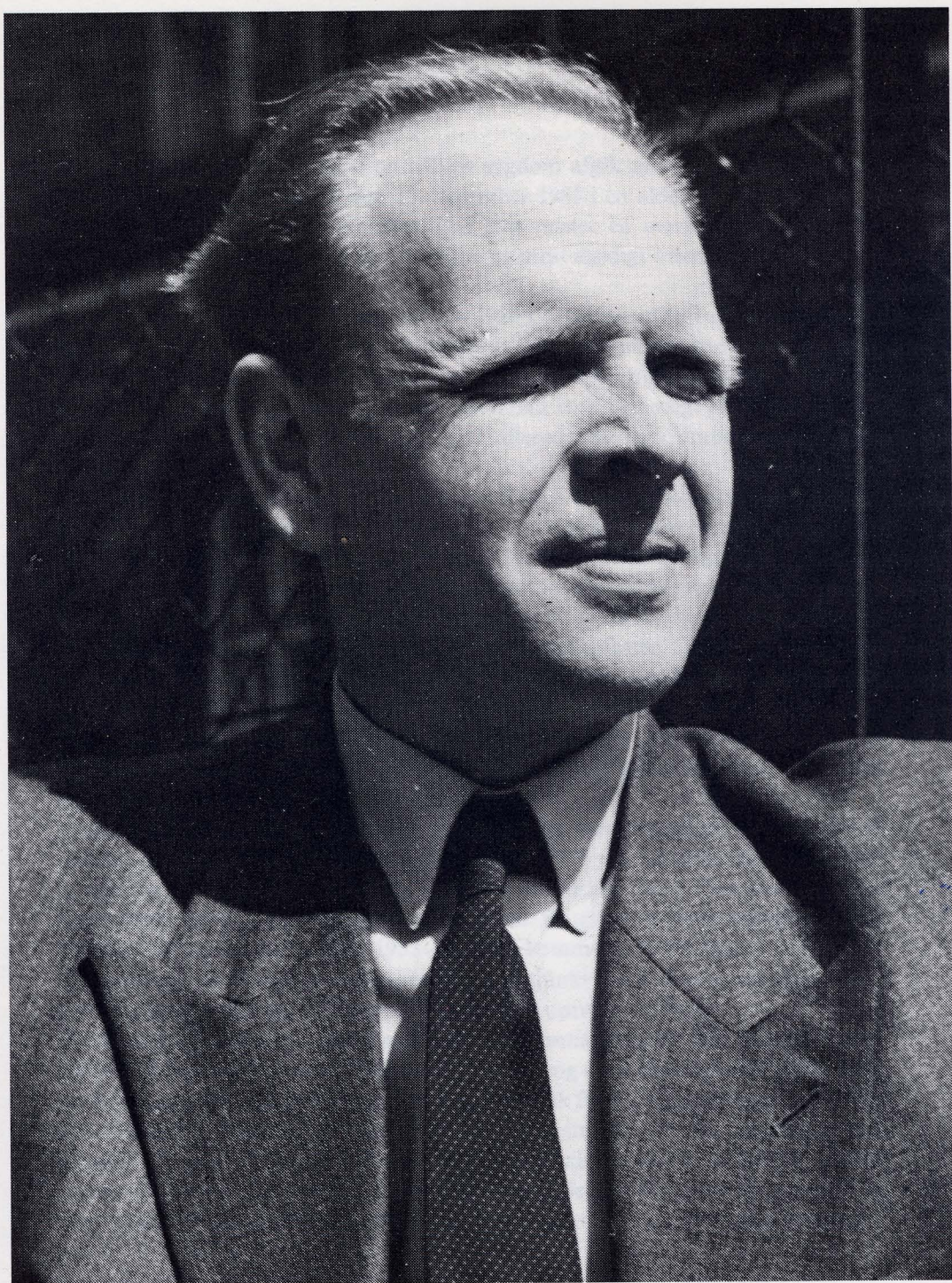

AAGE KABELL

25. juli 1920–20. december 1981

Aage Kabell

25. juli 1920–20. december 1981

Efter længere tids kamp mod en håbløs sygdom afgik professor, dr. phil. *Aage Kabell* ved døden natten til den 20. december 1981 i en alder af kun 61 år.

Med ham har Aarhus Universitet ikke blot mistet en markant og særpræget personlighed, men også en af sine flittigste og mest alsidigt orienterede humanistiske videnskabsmænd.

Aage Nicolai Kabell var født den 25. juli 1920 i Ålborg som søn af klædegrosserer Søren Kabell og hustru Ellen, f. Klitgaard. Da hjemmet opløstes, forblev Aage Kabell hos moderen i København, hvor han blev nysproglig student fra Ordrup Gymnasium 1939. Allerede i skoletiden skal han have lagt vægt på ikke at føje sin væremåde efter alle andre, og han skal allerede da have imponeret med sin vidtspredte belæsthed.

Efter studentereksamen påbegyndte Aage Kabell skoleembedseksamensstudiet i dansk, engelsk og tysk ved Københavns Universitet. Disse studier afsluttedes 1947; men allerede som student viste Kabell tydelig videnskabelig interesse og nød godt af forelæsningerne også i andre fag. Blandt hans yndlingslærere var især L. L. Hammerich, som han på mange måder gjorde til sit ideal, og til hvis Festskrift, 1952, han bidrog både som medredaktør og artikelforfatter. Også Carl Roos og – indirekte – Vilhelm Andersen hørte til hans læremestre. Den sidste hylder han i en ganske kort artikel i 80 års-festskriftet, 1944, som »en lykkelig Enhed af Digter, Skolar og Lærer« og tilstår samtidig, at det var kærligheden til romantikken (Vilh. Andersens bog om Paludan-Müller), der i første gymnasieklasse vakte ham selv til at vælge studiet af dansk digtning.

Aage Kabell kastede sig tidligt over forskellige videnskabelige opgaver, vandt således Det filologisk-historiske Samfunds pris 1943 og Københavns Universitets guldmedalje 1945. Hans specielle interesse for metrik førte ham ind i et nært samarbejde med Arthur Arnholtz og Erik Dal. Frugterne af dette samarbejde blev *Danske Metrikere I–II*, Kbh. 1953–54, med kommentarbind 1960.

Aage Kabell fik stipendium som universitetsadjunkt ved Københavns Universitet 1949 og forsvarede sin doktorgrad ved samme universitet 1952.

Efter en kort optræden som timelærer ved gymnasieskolen blev Kabell i 1957 udsendt dansk lektor ved universitetet i Uppsala og docent samme sted 1959. Året efter udnævntes Aage Kabell til professor i nordisk filologi og germansk oldtid ved universitetet i München og blev tillige institutforstander, i hvilken egenskab han dygtigt og energisk opbyggede et betydeligt skandinavistisk bibliotek. Kabell opnåede også den tilfredsstillelse, at flere af hans elever i München disputerede og kom til at indtage betydelige stillinger som forskere og lærere ved tyske universiteter.

Kabell har engang udtalt, at man af en humanistisk professor med rimelighed kun kunne vente ét større værk hvert 6.–8. år og i øvrigt et par mindre afhandlinger om

året. Disse produktionsmål nåede Aage Kabell selv til overmål. Som så mange af hans samtidige valgte han ofte sine emner på konfinierne, på grænserne mellem de forskellige videnskaber. Hans flittige pen besørgede ikke blot talrige afhandlinger – og næsten alle betydelige fagtidsskrifter indeholder en eller flere afhandlinger fra hans hånd – men der blev også kort mellem hans hovedværker. Næppe nogen nulevende nordist har læst alt, hvad Kabell skrev om de forskellige emner, og næppe heller er nogen endnu i stand til en retfærdig bedømmelse af hele hans store produktion.

Kabell skrev med forkærlighed for en europæisk lærd læserkreds. Han var en fortrinlig stilist, hvad enten han udtrykte sig på sit modersmål eller tysk, men gjorde ikke altid læsningen let, bl.a. havde han det vistnok til regel aldrig at henvise til noget, han havde udtalt andetsteds. Metrikken var fra ungdommen hans store interesse, og det er derfor ikke mærkeligt, at hans hovedværker falder inden for denne videnskab: *Metriske Studier I–III*. Her præsterer Kabell det kunst- og vovestykke at begynde med *Studier i metrik III, Systematisk*, hvormed han disputerede i København 1952, dernæst kom *Metrische Studien II, Antiker Form sich nähernd*, Uppsala 1960, og til slut bragte Kabell sit sidste store værk *Metrische Studien I, Der Alliterations-Vers*, München 1978, i trykken. Dette store arbejde, der indeholder resultaterne af et livs belæsthed og funderinger over metrikkens historie og sammenhænge, er Kabells hovedværk. Mest anerkendt er nok bind II, der overalt i Europa har fundet megen tilslutning. Bind I og bind III har både fået ros og kritik, lige fra begejstret hyldest til blank afvisning af fundamentale påstande. I alle tre bind er nedlagt en kolossal flid, belæsthed og idérigdom, og værkerne vil endnu længe være genstand for debat. I det sidst udkomne bind søger Kabell at påvise det såkaldte fornyrdislag-allitterationsvers' oprindelse i de ulige verslinier. Han gør opmærksom på, at mange runeindskrifter har allitteration, og søger i angelsaksisk, oldtysk og norrøn poesi at påvise, at de lige halvvers må være opstået ved senere udfyldning. Han går bagom den urnordiske synkope og genopliver således den såkaldte »Füllungstheorie«, som den tidligere har været fremsat især i forbindelse med eddadigtet *Atlakviða*. At dette er et dristigt eksperiment, fremgår alene af, at man overalt i de germanske sprog, når det gælder de ældste sprog- og litteraturkilder, må bevæge sig på yderst usikker grund. Kabells fundamentale teori må derfor nødvendigvis møde skepsis hos mere jordnære filologer – også fordi der uomgængeligt opstår nye spørgsmål: Hvordan skal man f.eks., dersom Kabells teori er rigtig, forklare, at allitterationsstaven på første betonedede stavelse i lige verslinje kaldes »höfuðstafr« (hovedstav) i den ældste norrøne (norsk-islandske) digtning, mens bistaven(e) i ulige linjer har benævnelsen »stuðlar« (støtter)? Selv om det ifølge sagens natur næppe vil være muligt helt at tilslutte sig eller forkaste Kabells hovedtese i bind III, har han tilføjet studiet så meget værdifuldt stof i kraft af sin belæsthed, at eftertiden har et langt større og bredere komparativt materiale til rådighed i diskussionen om allitterationsversets opståen. Kabell har ved sit værk bragt den metriske forskning et kæmpeskridt videre end de resultater, Eduard Sievers og Andreas Heusler tidligere opnåede.

Næppe uden selvbevidsthed tager Kabell sin titel til dette sit hovedværk *Metriske*

Studier fra Sievers' hovedværk, og det forhold, at Kabell begynder med nutiden og ender med den germanske fortid i de tre bind, der udkom i hver sit land: Danmark, Sverige og Tyskland, er et yderligere bevis på viljen til at skrive et værk, der til sene tider vil bevare forfatterens navn.

Den stilistiske hovedinteresse viser sig også i mange af Kabells mindre arbejder, fx. fra de seneste år: *Gammelnorsk versstil*, Kgl. Norske Videnskabers Selskab, Skrifter nr. 1, Oslo 1980, men får allerede fyldigt udtryk i *Indledning til svensk metrik*, Uppsala 1962.

Aage Kabells øvrige produktion er i egentlig forstand både mangesidet og mangesidig og kan i denne oversigt med fordel behandles gruppevis:

Lærestolen i München dækkede også det vide begreb »Germanische Altertumskunde«, en forpligtelse Aage Kabell ikke sad overhørig, og som også fra tidligste år havde udøvet en vis tiltrækning på ham, og hvortil hans arbejde med metrikken havde været en åbning.

Resultatet blev en gruppe mindre arbejder af sproglig, folkloristisk og metrisk karakter, om runer: *Rök*, Trondheim 1964, *Periculum runicum*, 1967, *Nordendorf A* (runefibel), 1970, *Münchener Runenfunde* (fibel), 1970, *Möjbro* (runesten i Uppland), 1975, *Das schwedische Amulett aus Hedeby*, 1977, *Die Inschrift auf dem Schädelfragment aus Ribe*, 1978, *Apokalypsen i Skarpåker*, 1977.

Af mere mytologisk-folkloristisk og sproglig art: *Balder und die Mistel*, 1965, *Mittelenglisch Bryniges*, 1971, *Harja*, 1973, *Über einige Verba für »tun« in den germanischen Sprachen*, 1973, *Wieland*, 1974, *Baugi und der Ringeid*, 1975, *Der Fischfang Þórs*, 1976, *Unferð und die dänischen Biersitten*, 1979, *Skalden und Schamanen*, 1980.

Alle disse arbejder er præget af stor lærdom og tillige ofte af en videnskabelig fantasifuldhed, der har været mere påskønnet i det sydtyske område end i det nøgterne Norden, hvad Kabell da også ved brugen af ordet »periculum« i en afhandlingstitel selvironisk antyder.

Med udgangspunkt i metrikken behandlede Kabell også indgående middelalderlig latinsk poesi, som han overalt røber stor fortrolighed med. En frugt af disse studier er udgaven af *Jacobus Nicolai de Dacia: Liber de distincione metrorum*, Uppsala 1967, hvortil kom »Nachträgliches« i *Classica et Mediaevalia*, 1980, som svar på fremsat kritik.

Barokken og dens forløbere havde også tidligt Kabells dybe interesse – ikke uden inspiration fra Ejnar Thomsen. Her skal nævnes *Ein Rätsel in Zesens Scala Heliconis Teutonicæ*, 1947, og det betydeligere og vægtigere værk *Don Pedro*, der udkom i Videnskabernes Selskabs historisk-filologiske Meddelelser 1949. Med megen stilistisk indføling levendegør Kabell barokkens virkemidler, redegør for den europæiske litteraturhistoriske baggrund, og fører intrigens indhold tilbage til en spansk forfatterinde med rødstrømpetendenser. Tekstkritisk er manuskriptfund af betydning for afhandlingen, der viser Kabells glæde ved at arbejde med originale kilder og vidner om hans videnskabelige sporsans.

Barokkens brug af metaforer danner for Kabell bro til hans forståelse af romantikkens, navnlig Oehlenschlägers metaforer. Et andet hovedsagelig tekstkritisk

arbejde, der bygger på fund af et manuskript med forfatterens rettelser, er Wielands Komische Erzählungen, Orbis Litterarum 1946.

Kabells fine forståelse af og interesse for poesiens associations- og symbolikmættede effekter førte også til det lille arbejde om Baudelaire's værk *Les fleurs du mal*, Studier fra sprog- og oldtidsforskning 1950. Også engelsk litteratur er repræsenteret i Kabells forfatterskab: Shelley og Georg Brandes, 1944.

Nordisk og dansk litteraturhistorie og litteraturfortolkning blev dog ved siden af metrikken en af grundpillerne i Aage Kabells enorme produktion.

Allerede i studietiden under Danmarks besættelse leverede han i afhandlingen J. L. Heiberg og Hegels Retsfilosofi, Danske Studier 1944, en analyse af forholdet mellem Hegels totalitære magt- og statstænkning med dens heibergske efterklang og de gryende demokratiske strømninger i det 19. århundredes danske kulturdebat.

Inden for emnet norsk litteratur er det store Henrik Wergeland-arbejde, Wergeland I-II, Oslo 1946-47, Kabells hovedværk, og det er ejendommeligt at tænke på, at det bedste og største arbejde, der er skrevet om denne den mest norske af alle norske digtere, er skrevet af en dansk, og karakteristisk for Aage Kabells sikre litteraturforståelse og -fortolkning, at han, da han skrev værket, aldrig havde sat sin fod i Norge. Skønt lidt hengemt i Det norske videnskabsakademis skrifter er Wergeland-bogen kendt og højt værdsat inden for norsk litteraturvidenskab og var medvirkende til, at Kabell blev doctor honoris causa ved universitetet i Oslo 1961. Den anden store Henrik i norsk litteratur er af Kabell blevet behandlet i afhandlingen Ibsen og Norden, 1978.

Inden for svensk litteratur har Kabell skrevet om Strindberg i artiklen Påsk og det mystiske teater, Edda 1954.

Inden for dansk litteraturhistorie har Aage Kabell givet et sammenfattende overblik, i høj grad præget af personlig læsning og egne iagttagelser, i Faser af dansk digtning, Kbh. 1959, skrevet for svenske litteraturstuderende.

Af enkeltværker må fremhæves Kierkegaard-studiet i Norden, 1948, der var en besvarelse af Københavns Universitets guldmedaljeopgave 1945, Holbergs dramatiske gennembrud og Stil og idé i Paludan-Müllers Venus – begge udgivet i To taler for kransen, Kbh. 1953, konkurrenceforelæsninger ved Aarhus Universitet.

Tungt i forfatterskabet vejer bogen Karen Blixen debuterer, München 1968 – måske Aage Kabells mest helstøbte og lettilgængeligste værk og den hidtil bedste bog om Karen Blixen. Det forhold, at bogen udkom i Tyskland og ikke på dansk forlag, giver nok forklaringen på, at bogen endnu ikke har fundet alle sine læsere i Danmark. I øvrigt arbejdede Kabell videre med Karen Blixen og efterlod sig store samlinger af optegnelser til belysning af hendes forfatterskab.

Ellers er det igen metrikken, der blev Kabells indgangsport til danske digtere, som han dog også har behandlet i åndshistorisk belysning.

Kabells kærlighed og kendskab til Oehlenschlägers digtning var af samme karat. I Den unge Oehlenschlägers vej til kristendommen, Oehlenschläger-Studier 1973, skrev Kabell om forholdet mellem romantisk naturfilosofi og religiøs erkendelse. Det sidste arbejde, han vist nåede at se rentrykt, var afhandlingen om Sanct Hansaften Spil i Danske Studier 1981. Dette arbejde er i de fleste henseender

mesterligt og viser ikke blot Kabells enorme belæsthed og orientering i samtiden, men er også et talende vidnesbyrd om hans videnskabelige fantasi og kombinationssevne. Den åndshistoriske behandling af emnet fører os direkte ind i digterkongens værksted og omgangskreds. Det kan i afhandlingen – der ikke er forsynet med henvisninger – ofte for den ikke initierede læser være vanskeligt at se, hvor stor en del af analyseresultaterne der tilkommer Kabell, hvor stor en del andre. På ejendommelig måde kom Kabell her til at slutte ringen om sine livslange studier. Det var romantikken og Oehlsenschläger, der først fik hans kærlighed til dansk digtning til at fænge, og han fik lov at slutte sin vældige produktion med en ny, moden kærlighedserklæring.

Aage Kabells vigtigste værker og studieområder er søgt belyst eller præsenteret ovenfor, andre, navnlig af de talrige tidsskriftartikler, er forblevet uomtalt. Det samme må gælde hans mange anmeldelser og kronikker i dagblade, hvoraf dog lige kan nævnes hans måske mest omtalte polemiske kronik (Berl. Tid. 6.9.1972), der udelukkende bestod af titler på marxistiske bøger anskaffet af Institut for nordisk sprog og litteratur, Århus, i tiden efter de yngre læreres magtovertagelse. Ellers erkendte Kabell altid, at han havde svært ved at komme i kontakt med den menige avislæser.

Af ovenstående vil det forstås, at det ikke blot var en lærd personlighed, men også en seriøst arbejdende og enormt produktiv videnskabsmand, der i 1970 kom til Aarhus Universitet – og alt vilde formentlig have udviklet sig efter ideelle mønstre, om blot ansættelsen var sket f.eks. 30 år før – eller senere?

Nu må det erkendes, at navnlig visse yngre lærere, der efter studenterrevolutionen kom til at indtage de bestemmende og førende positioner i faget dansk, ikke kendte deres besøgstid.

Af natur var Aage Kabell begavet med en – ofte særpræget – sans for humor og en ikke ringe selvkritik. Hans humor gik dog oftest over hovedet på studenterne og de yngre lærere, der sjældent forstod at værdsætte Kabells kvaliteter men mødte ham med modstand.

Aage Kabell forberedte sig altid omhyggeligt til sin undervisning. Blandt de øvelsesrækker, han gennemførte ved Aarhus Universitet, var undervisning af islandske og svenske studerende, der deltog i De nordiske sprog- og litteraturkurser i Århus. I regelen var disse studerende meget glade for denne undervisning, hvor de imponeredes af Kabells lærdom og kundskaber og også fuldt ud forstod hans rige lune.

Derimod gik tiårets danske studerende og Kabell som regel ganske forbi hinanden. Marxistiske eller revolterende studenter har sjældent spor af humoristisk sans. Kabell ejede en mærkværdig evne til at finde udtryksfulde og betegnende glosser for de forskellige sider og elementer i det nye, der mødte ham under det såkaldte »studenteroprør«. F.eks. skelnede han mellem de »strejkeberettigede lærere« (der i regelen ukritisk tog studenternes parti eller opildnede studenterne til revolter mod universitetets hævdevundne former) og de »ikke-strejkeberettigede«, hvortil han selv hørte. På den anden side ønskede Kabell at møde studenterne på værdig måde i den konfrontation, der kom. Han satte sig grundigt ind i de marxistiske fædres værker, og det kan nævnes, at han under sit sidste

sygehusophold medbragte Stalins samlede værker – ikke til adspredende læsning, men for at stå vel rustet i fremtiden.

Ved i det mindste ét tilfælde kom det til korporligt sammenstød, da en gruppe studenter under en »besættelse« ville formene professoren adgang til hans arbejdsværelse. Men også her viste Kabell sig studenterne overlegen. De vidste jo ikke, at han havde lært nærkampgreb under sin tjeneste som CB-»føl« under krigen, og i løbet af et øjeblik var fire angribere uskadeliggjort. Men Kabell viste sig også som den overlegne gentleman, da han tjenstligt indberettede episoden til rektor. På rektors forespørgsel, om angriberne ikke var studenter, svarede Kabell blot, at sådan ville studenter aldrig have optrådt.

Kabell foragtede den »kunst« at gå på kompromis og holdt fast ved, hvad han anså for sandt og rigtigt. Det viste sig både i hans videnskabelige forfatterskab og i hans omgang med studenter og yngre lærere. Han pådrog sig gang på gang – ikke altid helt uforskyldt – besværligheder og nød ikke megen støtte fra universitetets ledende organer. Således undte instituttets nye ledelse aldrig denne noget besværlige, men overordentlig flittige videnskabelige skribent nogen sekretær- eller maskinskrivningshjælp – i modsætning til næsten alle andre ansatte og mange institutstuderende.

Aage Kabell blev i 1961 dr. philos. honoris causa ved Universitetet i Oslo, i 1966 medlem af Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab og i 1974 medlem af Det kongelige danske Videnskabernes Selskab, anerkendelser, der for ham opvejede modgang på andre felter.

En skildring af Aage Kabells liv og videnskabelige forfatterskab vilde være ufuldstændig, om ikke det i det mindste blev nævnt, at han gennem årene bestandig hentede utrættelig støtte og hjælpsom medvirken hos sin ægtefælle, cand. jur. Agnete Kabell.

Aage Kabell var lidenskabelig bogsamler. Hans bibliofile kendskab var enormt, og han efterlader sig en smuk samling af nordisk litteratur. Også frimærker havde hans store, videnskabeligt prægede, interesse, og han blev internationalt kendt som filatelist.

En så stilistisk interesseret og udviklet faglig forfatter som Aage Kabell forsøgte sig naturligvis også som skønlitterær forfatter, men udpræget selvkritik forhindrede vistnok altid offentliggørelse. Blandt Aage Kabells efterladte digte findes følgende strofe:

»Frygt ikke natten, fordi den går blæsende ud af det fjerne,
sort under himmelen blaa;
frygt ikke vinterens kulde; thi fryser hver blinkende stjerne,
som du om aftenen saa;
tro at medens du aander, bestaar i det indre en kerne,
vinteren ikke kan naa.«

Aage Kabell fuldførte løbet i sin egen stil.

Ære være hans minde

Chr. Westergård-Nielsen